

Bölüm 1

MEKÂNIN TOPLUMSAL İNŞASI, KENT ve KENTSELLİK

Cem ÖZKURT¹

GİRİŞ

Mekânlar, tekil varoluşlara sahip nesnelere değildir; özellikle, kapitalist üretim tarzında toplumsal ilişkiler sonucu üretilirler. Toplumsal iktidar mücadelesinin baş aktörü konumdadırlar ve her toplumsal yapılaşmada, iktidar ilişkileri kurulurken ya da değişim sürecindeyken, mekân üzerinde denetim kurmayı hedefler (Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şiriner, 2013, 71-72). Mekânlar, ontolojik kategoriler değildir; insanı biçimlendiren toplumsal bir boyuta sahiptir. (Harvey, 2013, 11). Toplumsal süreçlerle, mekânsal yapılaşmalar diyalektik bir bütünlük oluşturur ve mekânın söylemi bu diyalektiği yansıtır. Üretim tarzı, toplumsal ilişkilerle birlikte, kendi mekânını örgütler ve inşa eder (Lefebvre, 2014a, 28). Ürün-üretici olan mekân, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağını oluşturur (2014a, 24). Keyder'e göre, mekânın, toplumsal kimliklerin ve çatışmaların biçimlenmesinde oynadığı önemli bir rol vardır. Toplumsal süreçler, kentsel mekânı biçimlendirdikleri gibi, kendi gelişim süreçlerini de mekân üzerinde devam ettirirler. Kimlikler, sadece toplumsal yapının ürünü değil, mekânın içinde birbirlerine doğrudan bağlanarak oluşan sosyolojik karakterli örüntülerdir. Mekân, aynı zamanda, toplumsal gruplar arasında açık sınıf savaşımının deneyimlendiği bir arenadır. Kentin ayırt edici niteliği bu noktada ortaya çıkmaktadır: “ herkeşçe paylaşılması gereken bir mekânda çeşitli çatışan çıkarların mevcudiyeti ” (Keyder, 2013, 230-231).

Mekânın, insan etkinliği yoluyla mükemmelleştirildiği bir estetik yapılaşma olarak kent ise, Tekeli'nin tanımına göre, tarımsal olmayan üretimin gerçekleştiği, tüm üretimin ve dağıtımın düzenlendiği, denetlendiği, belirli teknolojilerin işlevselleştirildiği; büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine ulaşmış yerleşme türüdür. Kentleşme ise, bir yerleşmede, bütün bu özelliklerin bütünleşme derecelerinin artması durumudur (Tekeli, 2014, 20). Kıray'a göre ise kenti ve kentleşmeyi belirli toplumsal örüntüler ekseninde tespit etmek olanaklı-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Orcid: 0000-0003-1438-6517

KAYNAKÇA

- Baudelaire, Charles (2013). Paris Sıkıntısı (T. Güner, Çev.) İstanbul: Mitra Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2006). Küreselleşme (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2011). Bireyselleşmiş Toplum (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berman, Mars (2014). Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor (Ü. Altuğ ve B. Peker, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, Mike (2010). Gecekondu Gezegeni (K. Gürol. Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Durkheim, Emile (2006). Toplumsal İşbölümü (Ö. Ozankaya. Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Harvey, David (2013). Sosyal Adalet ve Şehir (M. Morali. Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Keyder, Çağlar (2013). İstanbul (S. Sungur. Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kıray, Mübcecel (1996). “ Kentleşme ve Yeni Siyasal İslam ”. Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 342-349.
- Lefebvre, H.(2014a). Mekânın Üretimi (I. Ergüden. Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014b). Kentsel Devrim (S. Sezer. Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Marx, Karl ve Engels, F. (2016). Devlet ve Hukuk (R. Serozan, Der. ve Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nobert, Elias (2013). Uygarlık Süreci 1. (E. Ateşma. Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pınarcıoğlu, N.Ş., Kanbak, A., ve Şiriner, M. (2013). “ Kent Kuramları ”. (Ö. Uğurlu. Ed.). Uğurlu, Ö. A., Kent Sosyolojisi Çalışmaları, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 71-101.
- Simmel, Georg (2013). “ Metropol ve Tinsel Hayat ”. (N. Kalaycı, Çev.). Modern Kültürde Çatışma, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 83-100.
- Tekeli, İ. (2014). Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Turner, S. Brain (2014). Klasik Sosyoloji (İ. Çelik, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uğurlu, Ö. (2013). “ Kentlerin Tarihsel Gelişimi ” (Ö. A. Uğurlu, Ed.). Kent Sosyolojisi Çalışmaları, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2013, s. 25-68.
- Wacquant, L.(2015). Kent Paryaları (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Weber, Max (2012). Şehir. (M. Ceylan Çev.). İstanbul: Yarın Yayınları.
- Wirth, Louis (2002). “ Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme ” (A. Alkan ve B. Duru, Der ve Çev.). 20. Yüzyıl Kenti, Ankara, İmge Yayınevi, 2002, s. 77-106.